

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen keskeinen rooli sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kokonaislaadussa

24.5.2024

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen perustaminen

Terveydenhuoltolain (1326 / 2010, 1 luku 8 §) mukaan terveydenhuollon palvelujen tulee olla laadukkaita, turvallisia ja asianmukaisia sekä niiden on perustuttava näyttöön eli tutkittuun tietoon sekä kokemuksen kautta muodostuneisiin laadukkaisiin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Yksi keskeisimmistä terveydenhuollon palvelujen ja hoitotyön laatuun liittyvistä tekijöistä on asiakas- ja potilasturvallisuus. Tämä asiakas- ja potilasturvallisuuden vaade koskee kaikkia sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaorganisaatioita, niin julkisia organisaatioita kuin yksityisiä yrityksiä sekä kaikissa niissä organisaatioissa työskenteleviä ammattilaisia. Suomessa on asiakas- ja potilasturvallisuuteen kiinnitetty huomiota luonnollisesti jo pidemmän aikaa, mutta vuonna 2019 siihen liittyen otettiin uusia ja vielä määrätietoisempia kehitysaskeleita.

Asiakas- ja potilastuvallisuuskeskuksen (i.a.) mukaan Suomeen perustettiin vuonna 2019 valtakunnallinen

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus silloisen hallitusohjelman mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö on rahoittanut tätä keskusta vuodesta 2020 lähtien. Valtioneuvoston asetuksen erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä (8 / 2021) mukaisesti silloiselle Vaasan sairaanhoitopiirille eli nykyiselle Pohjanmaan hyvinvointialueelle annettiin asiakas- ja potilasturvallisuuden kehittämisen ja suunnittelun kansallisen yhteensovittamisen tehtävät.

Sosiaali- ja terveydenhuollossa tapahtuvien potilaille ja asiakkaille aiheutuvien haittojen ja vahinkojen kustannukset ovat merkittävä menoerä joka puolella maailmaa ja niin myös Suomessa. Arvioidaan, että haittoja ja vahinkoja vähentämällä saataisiin samalla vähennettyä sekä inhimillistä kärsimystä että taloudellisia kustannuksia. Valtiontalouden tarkastusviraston asiakas- ja potilasturvallisuuden ohjausta ja seurantaa koskevassa tarkastusraportissa (2021) arvioidaan, että Suomessa näiden haittojen ja vahinkojen kustannukset saattavat olla yli miljardi euroa vuodessa. Haittatapahtumien ja vahinkojen vähentämisen tavoite tarkoittaa määrätietoista laatutyötä jokaisessa organisaatiossa ja jokaisen ammattilaisen toimesta. Haittatapahtumia ja vahinkoja rekisteröidään organisaatioissa esimerkiksi HaiPro-raportointityökalun avulla. HaiPro-raportteja tulee käydä organisaatioissa säännöllisesti läpi esihenkilön toimesta yhdessä henkilökunnan kanssa ja etsiä samalla turvallisempien toimintatapojen kehittämisen ideoita sen sijaan, että etsittäisiin vahinkoja aiheuttavia ”syntipukkeja”. Tämä vaatii organisaatioissa toimintakulttuurin muutosta. Yhtenä perusajatuksena on, että vahinko- tai haittatapahtumalla saattaa olla jokin organisaation vakiintuneisiin toimintatapoihin liittyvä syy, joka pitää saada muutettua, ettei sama vahinko toistuisi uudelleen. Nykyisin esimerkiksi lääkitysvirheitä hoitotyössä pyritään määrätietoisesti vähentämään lääkkeiden kaksoistarkastuksella.

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia ja toimeenpanosuunnitelma 2022–2026

Vaasan Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus ja Sosiaali- ja terveysministeriö ovat työstäneet uuden strategian ja toimeenpanosuunnitelman liittyen asiakas- ja potilasturvallisuuteen, ja se julkistettiin vuonna 2022. Tässä asiakas- ja potilasturvallisuusstrategiassa ja toimeenpanosuunnitelmassa linjataan vahva visio, että Suomi tulee olemaan asiakas- ja potilasturvallisuuden mallimaa vuonna 2026. Julkaisussa on toimenpanosuunnitelma liittyen siihen, miten tätä visiota kohti edetään. Sen strategian neljä kärkiajatusta ovat toimiminen yhdessä asiakkaiden ja potilaiden kanssa, hyvinvoivat ja osaavat ammattilaiset, turvallisuus ensin kaikissa organisaatioissa ja se, että parannetaan jo olemassa olevia toimintatapoja.

Tämä strategia perustuu muun muassa Maailman terveysjärjestö WHO:n maailmanlaajuiseen potilasturvallisuuden tavoiteohjelmaan vuosille 2021 – 2030. Tämä WHO:n ohjelma tavoittelee terveydenhuollon vältettävissä olevien haittojen vähentämistä, vaikka ei ota kantaa sosiaalihuollon asiakkuuteen ja siihen liittyviin haittoihin. Suomessa strategia koskee sekä sosiaali- että terveydenhuollon organisaatioita eli näkökulma asiakas- ja potilasturvallisuuteen on siinä mielessä WHO:n näkökulmaa laajempi.

Asiakas- ja potilasturvallisuuden perehdytyksen tukimateriaali ja perehdytyksen tarkistuslista

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741 / 2023, 2. luku 10 §) edellytetään, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tulee olla laadukasta, asiakaskeskeistä, turvallista ja näyttöön perustuvaa. Jotta asiakas- ja potilasturvallisuutta voitaisiin organisaatioissa turvata, niissä tarvitaan tähän asiaan liittyvä huolellinen henkilöstön perehdytys ja kokonaisvaltainen kirjallinen perehdytyssuunnitelma. Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus (i.a.) on valmistellut tänä keväänä perehdytykseen liittyvän tukimateriaalin sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden perehdytyksen tarkistuslistan. Nämä perehdytyksen materiaalit ovat jo nyt saatavilla Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen nettisivuilla. Ne on tarkoitettu hyödynnettäviksi perehdytyksen suunnitteluun ja toteutukseen kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa.

Tarkistuslistassa (Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus, i.a.) halutaan varmistaa, että muun muassa organisaation turvallisuuskulttuuri, omavalvonta, infektiontorjunta, lääkitys- ja lääketurvallisuus, laiteturvallisuus, tietoturvallisuus ja tietosuoja, ilmoitusmenettelyt, työhyvinvointi ja työturvallisuus sekä asiakkaan ja potilaan oikeudet käydään henkilökunnan perehdytyksessä huolellisesti läpi. Tarkistuslistaan voi ja kannattaa tehdä organisaation omaa toimintaa koskevia täydennyksiä, ja sillä tavalla saada se paremmin koskemaan nimenomaan organisaation omaa asiakas- ja potilasturvallisuutta.

Yhteenvetoa

Asiakas- ja potilasturvallisuus on noussut yhdeksi tärkeimmäksi toiminnan kokonaislaatuun liittyväksi tekijäksi sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioissa. Asia on merkittävä myös, kun tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kustannussäästöjä. Sen huomioiminen henkilökunnan perehdytyksessä ja jokapäiväisessä toiminnassa on laadunhallinnan näkökulmasta välttämätöntä. Aihe nousee tästä syystä keskeiseksi sisällöksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sekä peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksessa, ja sen tulee nousta esille monien eri opintojaksojen sisällä, ei vain omana erillisenä opintojaksonaan. Asiakas- ja potilasturvallisuuden takaaminen ja sen jatkuva kehittäminen on merkittävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin liittyvä haaste nyt ja tulevaisuudessa.

Katriina Kuhalampi
lehtori
Hyvinvointi ja kulttuuri
SeAMK

Kirjoittaja opettaa sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoita opintojaksolla Johtaminen, työntekijyysosaaminen ja laadunhallinta sosiaali- ja terveyspalveluissa, jossa yhtenä sisältönä on asiakas- ja potilasturvallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisen näkökulmasta.

Lähteet

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus (i.a.). Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskus (asiakasjapotilasturvallisuuskeskus.fi)

Asiakas- ja potilasturvallisuusstrategia ja toimeenpanosuunnitelma 2022–2026. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:2. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8464-6

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741 / 2023. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023 – Säädökset alkuperäisinä – FINLEX ®

Terveydenhuoltolaki 1326 / 2010. Terveydenhuoltolaki 1326/2010 – Ajantasainen lainsäädäntö – FINLEX ®

Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä 8 / 2021. Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon… 582/2017 – Ajantasainen lainsäädäntö – FINLEX ®

Valtiontalouden tarkastusviraston asiakas- ja potilasturvallisuuden ohjausta ja seurantaa koskeva tarkastusraportti (2021). Tarkastuskertomus 7/2021 Potilas- ja asiakasturvallisuuden ohjaus ja seuranta (vtv.fi)